

RDEČI PRAPOR

Izhaja
v Ljubljani
vsaki petek.

Glasilo jugoslov. soc. demokracije.

Naročnina znaša: Za avstro-ogrske kraje za celo leto 5.44 K, za pol leta 2.72 K, za četrt leta 1.36 K. — Za Nemčijo za celo leto 5.96 K, za pol leta 2.98 K, za četrt leta 1.49 K. — Za Ameriko za celo leto 7.28 K. — Posamezne številke stanejo 10 vin. — Reklamacije so poštnine proste. frankirana pisma se ne sprejemajo. Rokopisi se ne vračajo.

Štev. 13.

V Ljubljani, dne 30. marca 1906.

Leto IX.

NASLOVI:

Za vse dopise, rokopise, pisma, tičoča se lista: Uredništvo „Rdečega Prapora“, Ljubljana.

Za denarne pošiljatve, naročila, reklamacije, inserate i. t. d.:

Upravništvo „Rdečega Prapora“, Ljubljana, Zidovske alice štev. 5/1.

Čenjenim naročnikom na znanje!

Vsem onim odjemalcem, katerim je naročnina s tem mesecem potekla, se prilaga nakaznica in se prosi naročnino ponoviti, da ne nastane neredit v dopošiljanju.

Po končani debati.

Generalna debata o volilni preosnovi je končana. Akoravno je bila nenavadno dolga, se mora vendar priznati, da je bila zanimiva — skoro od kraja do konca. Zanimivo je bilo poslušati ne le govornike, ki so jo zagovarjali, temveč tudi tiste, ki so ji nasprotovali. Marsikaj se je zjasnilo, marsikdo je bil prisiljen, odložiti svojo krinko, pokazalo se je, da vsa tista «načela», na katere se meščanske stranke vedno sklicujejo in ki njanja prisegajo, nimajo dosti moči, da bi premagale stvarne razmere.

V debati so nastopali govorniki takih strank, ki so imele teoretično od vsega začetka splošno in enako volilno pravico na

programu in — govorili so proti splošni in enaki volilni pravici. Prišli za zastopniki Vsemencev, ki so nekdanji sami podajali predloge za splošno in enako volilno pravico, a sedaj so grmeli proti njej. Bili so njeni pristasi, dokler so upali, da — propadajo s svojimi predlogi. Takrat so lažko pozivali velike demokrate; hodili so k svojim volilcem pa so z izbočenimi prsi in s patetičnim glasom pripovedovali, kako so se bojevali za pravice ljudstva, ali — žal — večina jih je zatajila, vlada jih je prevarila. Sedaj predlaga vlada splošno volilno pravico in demokratizem teh junakov se je stajal, kakor sneg na pomladanskem solncu.

Zastopnikom poljskega kola ni lahko zameriti, da se branijo z vsemi štirimi. Zanje koplje volilna preosnova grob. Kadar bode gališko ljudstvo volilo, se povrne le malo teh ponosnih stančikov v parlament. Ali lepega izpričevala si ne dajo s svojo opozicijo, ker z njo priznavajo jasno, da jih ljudstvo ne mara in da žive samo od privilegij.

Nekateri pravijo, da je treba priznati tudi veleposestnikom to olajševalno okolnost. Vendar pa je tukaj situacija drugačna. Poljskim zlahčicem je moral pomagati svindel, da so prihajali v takem številu v državni zbor, veleposestnike je spravljal notri čisti privilegij in odreči se tega, kadar čas dozori in se privilegij preživi, ne bi bilo ponižanje samega sebe, temveč dokaz izpoznanja in moder državniški korak. Da morajo veleposestniki kot politične osebe umreti, to itak še ni posledica volilne reforme. V parlamentu vendar ni dosti, da ima kdo ta ali oni svoj poseben poklic, temveč treba je, da ima stalna politična načela. S temi pa stopi tudi

veleposestnik v bodoče lahko v volilni boj in gotovo je še dosti takih okrajev, v katerih bodo tudi veleposestniki lahko zmagali.

O neštevilnih željah, ki so jih izražali vsi govorniki glede razdelitve volilnih okrajev, ni vredno govoriti, kajti to so vse kupčijski opravki. Smešno je, ako vsi Nemci tarnajo, da jim je storjena grozna krivica, v tem ko je resnica, da je vlada vpoštevala njih nacionalne interese veliko bolj, kakor bi pravica zahtevala. Ali tudi jeremijade raznih slovanskih govornikov nam ne morejo ganiti srca, ker so vse preveč teatralne. Da bi Gautscheva osnova utrdila nadvlado Nemcev za vse čase, to enostavno ni res. Po vladnem načrtu nima nobena narodnost sama zase večine in tako je tudi s prebivalstvom v državi. Če pa imajo Nemci nekaj mandatov več, kakor bi po strogi enakosti smeli zahtevati, tedaj to pač ni absolutna pravica, ali take strašne nesreče, kakor jo slikajo naši kar naenkrat radikalni narodnjaki, pa tudi ni.

Slovenci zlasti se nimajo glede števila mandatov preveč pritoževati. Kar pripovedujejo za Koroško in Štajersko, je vse lepo; ali če vzamemo skupno število slovanskih mandatov, tedaj se nam pokažejo tiste tožbe zelo malenkostne.

Seveda odgovarjajo nasprotniki radi s «slovansko vzajemnostjo». Toda naj nam milostno dovolijo, da ne verujemo v to fantazmagorijo. Naj se napravi volilno reformo, naj se razdeli mandate kakor se hoče, naj pride tudi slovanska večina v parlament, vendar se ne bode smelo govoriti o «slovanski večini». Kajti v parlamentu menda ne more priti niti eno vprašanje na dnevni red, glede katerega bi vsi Slovani složno glasovali

Listek.

Hans Kirchsteiger:

Pod spovednim pečatom.

Z avtorjevim dovoljenjem poslovenil E. Kristan.

Dalje.

„Pojdi, France, pokliči mi še enkrat duhovnika, preden pride zima. Te zime ne prebijem več; smrt in zima prideta lahko vsak dan.“

Tako je dejala včeraj svojemu vnuku, kateremu je trdo delo bolj skrivilo hrbet kakor starost. Zvečer je prišel v župnišče, napovedat obhajilo. Prenočil je pri bratrancu v vasi, zjutraj je bil pri maši in sedaj spremlja duhovnega gospoda, v eni roki držeč svetilko in svoj stari klobuk, čegar barve ni mogoče opisati, v drugi pa zvonček, s katerim zazvoni, čim se približata hiši

ali popotniku. Nevarnosti pač ni bilo, vendar je delal kaplan navkreber tako dolge korake, da je bilo Francetu težko, ostati dva koraka pred njim, kakor je predpisano. Saj je hotela stara mati na tešče sprejeti obhajilo in zato je kaplan hitel, da ne bi bilo treba starici postiti se čez opoldan. Na celi dolgi poti nista izpregovorila besedice; dokler nosi duhovnik najsvetejše, ne govori z nikomur. Ko pa sta dospela na prvo planinsko trato, ne bi bila sploh mogla govoriti; vsled hoje po hudem klancu, so se jima prsi močno gibale, pljuča so silno delala, da so se nasrkala slastnega hladnega gorskega zraka. Stojte sta se malo spočila. Hercog si je obrisal naočnike, ki so se pod potnim, zardelim čelom pokrili s soparom. Pogled v krasno jesensko jutro ga je odškodoval za težave hitre hoje. Solnce še ni prišlo čez temne visoke planine, a zapadne stene in pečine so že do polovične višave gorele

v rožnatem jutranjem žaru in proti severu, tam za sprednjim pogorjem, se je razširjalo veliko močvirje v svetlosivi gladčini. Jesenska megla je pokrivala ravnino.

France je potegnil malo steklenico pristnega brinjevca iz žepa in z vprašujočimi očmi jo je ponudil kaplanu. Ta pa je samo zmajal z glavo in mu je pomignil, naj se le sam okreпча. Ko je France grgraje vžil požirek v grlo, sta zopet izstopila in ko sta prišla po dveh urah iz poltemnega gostega smrečjega gozda, sta imela pred seboj malo kolibo, ki se je komaj razločevala od raztresenih ogromnih skal. Prvi žarki solnca, ki se je ravnokar vzdignilo nad dolgim gorskim hrbtom, so oblili krajino z jasno svetlobo. Mašni zvonček, ki ga je France polagoma tresel, se je glasil po rosnosvežem zraku. Ko je zaslišala bližajoče se zvenkljanje, se je vzdignila stara mamica s klopi pred hišico in je obtavala po ozki stezi proti

vali. Proti nemški hegemoniji bodo itak tudi drugi nenemški narodi nastopali. Italijanov ne bode nikoli pridobiti za nemški državni jezik. V drugih rečeh pa ni «slovanske vzajemnosti.» V šolskih vprašanjih ne bodo glasovali Slovani skupaj in Nemci skupaj, temveč na eni strani svobodomiselne, na drugi strani pa reakcionarne stranke. Saj bi bilo tudi prežalostno, ako bi se potegovali recimo Mladočehi ali rusinski radikalci za klerikalno šolo same zato, ker so Slovani. In nemški liberalci naj stokrat predlagajo svobodno šolo, pa vendar nemški klerikalci ne bodo iz narodne solidarnosti glasovali zanjo.

Celo v takozvanih narodnih vprašanjih ni mogoče doseči take vzajemnosti med Slovani. Rusini vendar ne bodo zaradi prazne besede sami sebi napravili vrvi, s katero jim zadrignejo Poljaki vrat — z deželno avtonomijo. In če bi se Slovenci potegnili za češko državno pravo, bi sami sebi kopali grob.

A popolnoma prav je, ako pokaže novi parlament, da v tej državi nobena narodnost nima večine zase. Tedaj mora priti konec praznih fraz in politika pride do veljave. Enaka politična načela bodo združevala in razdruževala stranka in do svojega pravega pomena priti tisti pametni kompromis, brez katerega sploh ne morejo živeti narodi, ki ne stanujejo le v sosedstvu nego so med seboj tako izpremešani, da jih ni mogoče ločiti.

Že debata o volilni reformi je pokazala puhlost absolutno nacionalnega načela. Nobenega drugega primera ni treba, kakor da so nastopali v najsrčnejši družbi Vsenemci in najradikalnejši Čeh grof Sternberg; da so češki agrarci stali na strani nemških reakcionarjev in da bi se bili naši liberalci kaj radi pridružili največjim nemškim šovinistom. Politična vprašanja niso skrojena vsa na eno kopito in logično tudi politične zveze, ako ne slone na brezumni trmoglavosti ne morejo veljati za vse slučaje. In parlament, ki bode izvoljen na podlagi splošne in enake volilne pravice, bode imel vsekakor več sposobnosti kakor sedanji, da se postavijo njegovi posamezni udje brez predsodkov napram vsakemu posameznemu vprašanju, ki pride na dnevni red. Navada, ki je pri nas tako dolgo vladala, da se je rekla: Če glasuje A za, glasujem tudi jaz tako; če pa glasuje B za, glasujem jaz proti — ta navada je otroška igrača, ne pa parlamentarizem. A za parlamentarizem v Avstriji je treba novega parlamenta.

V odseku začne sedaj delo, ki bode podobno veliki kupčiji. Da bode vsaka stranka

prihajajočim. Na zelenem ozadju je zagledala duhovnikovo mašno srajco kakor belo liso; takoj je pokleknila na kamen, da dostojno pozdravi s koprnenjem pričakovanega Boga. Prišedši do nje, se je Hercog ustavil ter jo je blagoslovil. Potem ji je pomagal, da je vstala in vsi trije so šli počasi proti hišici. Mala okna so se slavnostno svetila v odsevu jutranjega solnca, kakor da je bilo sto luči prižganih za gladkimi šipami. Nankrat se je pojavila plavolasa glava po priliki osemletnega dečka, ki pa je takoj zopet izginila s klicem: „Mati, mati, gospod že prihaja.“ Z licem, od dela močno zardelem, je prišla močna žena, ki si je hitro še obrisala roke s predpasnikom ter je pokleknila pred hišo. Dekletce z ravno kar počesanimi lasmi in izza bolečega delovanja še mokrimi lasmi se je krčevito in boječe držalo za materino krilo. Sunek na desno in na levo, krepak materin opomin, in oba otroka sta klečala poleg nje, kakor v cerkvi dva angelja poleg kipa matere božje.

Kaplan je blagoslovil tudi njih, potem so vsi vstopili v nizko izbo. Vse je bilo

poskusila iztlačiti za sebe kar mogoče več profita, jim pravzaprav ni zameriti. Ali na noben način ne sme to segati tako daleč, da bi prišla vsled tega volilna reforma sama v nevarnost. Za Slovence bode novi položaj, kakršenkoli bode, ugodnejši kakor je bil dosedanji in že zaradi tega je tudi narodna dolžnost slovenskih poslancev, storiti vse, da pride volilna reforma pod streho. Pred očmi pa morajo vsekakor imeti, da parlamentarno ni mogoče spraviti preosnove do vzakonjenja brez kompromisa. Načelo «vse ali nič» je v tem slučaju izdajalsko z demokratičnega in z narodnega stališča. Mi ne vidimo v Gautschevi osnovi našega ideala; povedali smo to že dosti jasno. A naša, delavska potreba na polju volilne pravice je večja, kakor narodnjaška. Vendar smo pripravljene, sprejeti najboljše, kar je za danes mogoče — seveda ne sme biti manj kakor je v Gautschem načrtu — ker je tak korak napredka v resnici boljši, kakor dosedanja stagnacija. Gautscheva osnova ne prinaša delavcem mnogo mandatov, ali daje jim priložnost za volilni boj. Na to ne sme pozabiti noben iskreni prijatelj napredka.

Naj pa tudi klerikalci ne pozabijo, da nosijo veliko odgovornost. Zanje je volilna reforma obilno posejala. Naj ne bodo požrešni pa naj ne zahtevajo vsega zase. Da bodo dobili na Slovenskem večino, je gotovo. To vedo sami, to vemo mi, to vedo liberalci, to ve vlada. Ali da na Slovenskem ne bi bilo nikogar razven klerikalcev, tega ne morejo trditi in če se postavijo na stališče, da morajo dobiti vse slovenske mandate, tedaj bodo krivi, ako s tako brezobzirnostjo razdražijo nasprotnike in provzročijo posledice, za katere se jim na noben način ne bi moglo dati odveze.

Liberalci zbirajo sedaj peticije, da se napravi na Kranjskem še dva mestna odnosno industrialna okraja. Po našem mnenju pa bi bilo bolj umestno, ako bi posegli po sklepu, ki je bil že enkrat soglasno sprejet. Naj zahtevajo za slovenske mandate proporcionalno volitev. Lahko bi se naredilo n. pr. na ta način, da bi volili kranjski Slovenci skupaj, štajerski zase, primorski pa tudi zase. Za tak zistem so se izrekli že liberalci in klerikalci; mi smo ga davno priporočali (nemška socialna demokracija ga ima že v erfurtskem programu) in takozvani «mladi» se tudi strinjajo z njim. Ta zistem pa ne tangira nikogar razven Slovencev; Nemcem, Italijanom in vladi mora biti vseeno, ali volijo Slovenci proporcionalno ali poprečno in zato se nam zdi, da ne bi bilo

pripravljeno za sveto dejanje. Miza je bila pogrnjena s svetlobelim prtom, v sredi je stalo razpelo iz medi, dešno in levo dva stara lestenca, v katerih sta voščeni sveči več kakor na pol dogoreli in s svojo rumenkasto barvo pokazovali svojo visoko starost. Prižigalo se jih je samo ob izvanrednih priložnostih. Bolj zadaj je bilo prislonjeno ob lonc za mleko nekoliko podob svetnikov, ki pa so se postavile tako bahato, da ni bilo videti prozaične podpore. V skledici, namenjeni sicer samo ob praznikih za kavo, je bila blagoslovljena voda in vanjo je bilo namočenih pet zvezanih žitnih klasov. Blizu mize je bila tudi mala pručica stare matere. Bel ročnik, s katerim je bila pogrnjena, je naredil za danes iz nje klečalo za duhovnika.

„Mir bodi s tem domom in z vsemi njegovimi prebivalci,“ je dejal Hercog, prestopivši prag, pri čemur bi se bil malone udaril v glavo, ako se ne bi bil urno priklonil. Vzel je z rdečim plaščem zagrnjeni ciborium, ki mu je visel na beli vrvi okoli vrata in ga je postavil na beli prt. Poprej

nobnih težav, doseči ta zistem. S svojim deželnozborskim sklepom pa so pravzaprav liberalci in klerikalci vezani, da ga zahtevajo. To jim priporočamo, to storé, ako so dosledni.

Politični odsevi.

Poslanec dr. Kramar je izdal brošuro pod naslovom «Glose k češki politiki», v kateri se peča tudi z razmerami, ki nastanejo vsled nove volilne pravice. Med drugim poudarja, da so Čehi in Nemci glavni svobodomiselni elementi in da bode v novem parlamentu več konservativnih poslancev, kakor se navadno misli, vsled česar bode treba sodelovanja vseh svobodomiselnih in demokratičnih zastopnikov. — To sicer ni mladočeska iznajdba. Ko so socialni demokratje zahtevali splošno in enako volilno pravico in ko vlada se ni hotela ničesar slišati o njej, so že povdarjali, da pridejo na podlagi take volilne pravice šele politična načela do praktične veljave. Vsekakor je dobro, da uvidevajo to polagama tudi posamezni meščanski poslanci. Morda se dr. Kramar moti v tem, ako misli, da pridejo svobodomiselni in demokratični elementi samo iz čeških in nemških vrst v večjem številu v parlament. V Galiciji se izpremenene razmere najbrže precej temeljito in če se doslej ni moglo govoriti o demokratičnih poljskih poslancih, jih bode v bodoče gotovo toliko, da pridejo bolj v poštev, kakor doslej. To velja pa tudi za Rusine. A splošna in enaka volilna pravica je brezdvomno tisto sredstvo, ki spravi s časom več in več takih poslancev v parlament in takorekoč demokratizira našo državno zbornico. Ta razvoj pa bode tudi provzročil, da se bodo politični somisljeniki raznih narodnosti bolj in bolj združevali in nedvomno bode to uplivalo tudi na oblačenje narodnih nasprotij in na večjo naklonjenost za rešitev narodnega vprašanja. Nekaj takega slutiti tudi dr. Kramar v svoji brošuri in tako se pokazuje blagodejni vpliv splošne in enake volilne pravice, še preden je vpeljana.

Mandat za kočevske Nemce je ena najbolj prepornih točk med Nemci in Slovani. Nemci pravijo, da je zanje žalitev, ako na Kranjskem, kjer so imeli doslej več mandatov (namreč veleposestniških) poslej ne dobe nobenega; Slovenci trdijo, da bi bilo zanje ponizanje, ako bi morali razmeroma malemu številu Nemcev priznati mandat. Kdor ne vlačí po sili nenaravnega patosa v vsako realnost, mora priznati, da je prepir komičen,

pa je še razprostrl drug pisan prtič na mizi, katerega je sam prinesel seboj. Najsvetejše se sme postaviti samo na prt, ki ga je škof sam posvetil.

S snopičem klasja je poškopil vse navzoče in vse štiri strani sobe, tako da so visele kaplje blagoslovljene vode kakor solze na obrazih. Obenem je govoril: „Poškropi me, o gospod, z izopom in čist bodem; umiješ me in bolj bel bodem kakor sneg.“ Nato je sledilo nekoliko molitev in potem izpoved, med katero je družina v veži ob zaprtih vratih glasno molila, da nihče ni mogel slišati, kaj se godi v izbo med duhovnikom in grešno staro materjo.

Ali kaplan menda ni našel mnogo grehov, kajti kmalu je poklical zvonček zopet vse notri in po cerkvenih propisih je podal duhovnik stari materi z največjo pobožnostjo obhajilo, morda njeno zadnje.

Ko je bilo sveto dejanje končano, ki je izpremenilo malo kočó v zlatožarec hram, si je kaplan umil posvečene prste, ki so se bili dotaknili hostije, dal je to vodo izliti v ogenj in si je obrisal prste s posvečenim

naj se gleda nanj s te ali z one strani. Nemcem se z razdelitvijo mandatov, kakor jo je načrtala vladna osnova, res ni storilo krivice; priznava se jim celo velik privilegij. Slovenci pa tudi ne bi trpeli škode, ako bi dobili kočevski Nemci svojega poslanca. Ker bi se potem okraji na Kranjskem zmanjšali, bi bili celo na dobičku. In končno bi bil to tudi prejšnji za pravice slovenskih manjšin. Nekaj resnejšega pa vendar tiči v tem prepiru, česar pa ravno stranki ne opažata. Boj zaradi tega mandata pokazuje, da je vsak poskus rešitve narodnega vprašanja na podlagi «kronovin», na podlagi teritorija sploh, ligacija. Ako bi bili narodnjaki narodni, bi morali gledati na to, da dobi njih narod primerno zastopstvo in da dobi vsak član naroda priložnost, glasovati s svojim narodom. Ako je narodnost res tako močan faktor, kakor trdijo, ako je narodnost v prvi vrsti merodajna za politično življenje, tedaj bi se morali pokasljati na dežele in na deželne meje. 26 ali 28 ali 30 mandatov dobe Slovenci in za te mandate naj glasujejo Slovenci, pa naj žive v Ljubljani, v Mariboru, v Gracu ali na Dunaju; to bi bilo narodno. Kočevski in ljubljanski Nemci pa naj bi glasovali s svojimi sonarodnjaki. To bi bilo narodno avtonomno volilno pravo. Ali avstrijski narodnjaki — vsi skupaj — niso narodnjaki; kaj je narodnost, se nauče morda s časom od mednarodnih ali «breznarodnih» socialnih demokratov.

V odsek za volilno reformo je izvoljen od socialnih demokratov dr. Adler, od jugoslovanov Plantan, Ivčević, Ploj, Šušteršič. Pri konstituiranju je bil izvoljen za predsednika dvorski svetnik Marchet. Na krščansko socialnega Steinerja je odpadlo 17 glasov.

Na Ogrskem se pripravljajo zopet nekaj «skrivnostnega». Bolje rekoč: Pripravljajo se na Dunaju za Ogrsko. Z Dunaja se nam naznanja sledeče: Od večeraj — t. j. od ponedeljka — so tukaj zbrani vsi ogrski ministri, nadalje hrvatski ban Pejačević in hrvatski minister Kovacevič. Domobranski minister je bil že v nedeljo tukaj. Sinoči so imeli vsi ministri in ban skupno sejo, ki je trajala skoro do 10. ure. Danes bode ministrska seja pod predsedništvom krone. Vsekakor je ta skupna preselitev cele ogrske vlade na Dunaj izvenreden slučaj, pa ni čuda, da vzbujava velikansko senzacijo. Kaj to pomeni, ne ve nihče, zato se pa tem bolj pridno ugiba. Raznovrstnih kombinacij pa ni vredno beležiti, ker se bode menda kmalu pojasnilo.

Na konferenci v Algecirasu so se po mnogih razprajah baje končno združili za-

prtom, ki ga je prinesel seboj. Potem je odložil belomodro štolo z rame, slekel je belo mašno srnjco in je vtaknil vse s knjigo in ciborijem v trdno kožno torbo, ki jo je bil prej nosil France. Malo da ni pozabil utakniti zvončka, s katerim se je igral mali Janezek. Kajpada, tak zvonček bi bil nekaj drugega, kakor klavni limasti kragulj, ki ga nosi koza okoli vrata, kadar jo mora čuvati gori med skalami.

Pazno, a vendar dosti hitro sta pospravila mož in žena mizo. Lončki so šli zopet v kuhinjo, svetniške podobe, križ in lestenci pa so prišli vsak na svoj prostor. Mizo so pognili zopet s prtom z vtaknimi rdečimi nitmi. In sedaj je imela marljiva žena sama opraviti. Najprej je dobila stara mati svoj zajutrk. V slavo dneva je bila danes mesto kozjega mleka smetanina juha, katero je starica počasi in s tresočo roko zajemala. Oče je posegel gori v kot, kjer so visele starinske steklene slike. Morda jih je obesil tja že listi, ki je postavil kočjo; na srednji sliki je bila letna številka 1486. Izza teh slik je vzel žlice ter jih je položil na mizo. Te limaste

stopniki držav v najvažnejših vprašanjih. Pričakuje se, da bode konferenca v osmih dneh uspešno končana.

Kmetje in socialna demokracija.

V zadnjem času je bilo v socialističnem časopisju večkrat govora o jugoslovanski socialni demokraciji z ozirom na agrarno večino slovanskega naroda in nekočkrat se je skoro dobesedno ponovil stavek: «Dokler socialna demokracija ne reši kmetijskega vprašanja, ne moremo biti socialni demokratje.» Ne moremo tukaj pokazati, kako površno je tako pisanje samoobsebi. Tudi nimamo namena, na tem mestu dostojno preiskovati agrarno vprašanje; kajti z enim ali s par članki se tukaj ne pride do nobenega cilja. V ozkem okvirju je samo mogoče, nekoliko osvetliti stvar in razpršiti nekoliko napačnih nazorov. To bodi namen sledečim vrsticam:

Kdor zahteva od socialne demokracije, naj «reši» agrarno vprašanje, izraža s tem pred vsem, da ne pozna socialne demokracije in socializma. Zahteva je nelogična, ker socialna demokracija ni agrarna stranka in je torej čudno zahtevati, naj reši vprašanje, katerega odločne agrarne stranke doslej še niso rešile in — to si upamo trditi mirne vesti — ga tudi ne bodo rešile. — Socialna demokracija pa je sama povedala, da se ne peča z «reševanjem» agrarnega vprašanja, ker je to jalova stvar. In če se pravi, da so socialisti vendar mnogo debatirali in pisali o poljedelskih rečeh, je to pač resnica, ki pač dokazuje, da so se pečali tudi s to rečjo, da so se hoteli informirati, da so hoteli pojasniti razmere, tudi da so iskali sredstev, kako bi se obložilo težki položaj kmetov, ne pa da so «reševali» agrarno vprašanje. V tem oziru so nazori socialne demokracije na čistem; komur ni zgodovina samo večeraj, danes in jutri, mora priznati, da kmetskega stanu ni mogoče «rešiti» za bodočnost. Proces koncentracije se vrši na polju zemljiške posesti ravno tako, kakor v industriji in nobena sila ga ne ustavi. Poljedelstvo ima seveda samoposebi konservativen značaj; dočim je industrija revolucionarna; zato se vrši razvoj industrije v velekapitalistične promete veliko hitreje, kakor vsesavanje malih kmetij od veleposesti. Ali, kar se vrši počasi, se vendar vrši in s tem dejstvom mora računati političar, ki ne zida sebi in drugim gradov v oblikih.

Naši ljubi nasprotniki napravijo veliko napako že s tem, da govore o agrarnem vprašanju, kakor da bi bile poljedelske raz-

žlice so bile edino, kar je bilo novega v hiši. Mali Janezek je takoj pograbil svojo. Izpoznal jo je po križu, ki je bil včrtan vanjo. Držal jo je v ročici kakor vojak svojo puško na paradi. Oči je imel srepe úrpte proti kuhinji. Vedel je, da bode danes nekaj posebno dobrega: Zabeljeni rezanci, ki jih je kuhala mati samo nekočkrat v dolgih letih. Plašno je pogledoval Janezek kaplana, ali ni morda tudi zelo gladen, pa mu poje vse rezance.

In res je jedel s takim tekotom, kakor bi bil pravi drvar; mnogo slastnejša se mu je zdelo priprosta hrana teh navadnih ljudi, kakor doli v župnišču, kjer je moral sedeti poleg mračnega župnika, ki je neprenehoma čital časopis. Kaplan je prijazno govoril z otroci; bili so mu tuji, kajti iz gorske samote niso mogli nikoli priti v šolo. Začudil se je, ko je dobil same dobre odgovore. Znali so že čitati in pisati ter so poznali katekizem in evangelij. S svetlimi očmi je poslušala mati pohvalo svojih otrok; saj je bila sama učitelj in katehet v hiši. Samo na Janezkov odgovor je moral kaplan čakati

mere vse skupaj enake. Da pa so tukaj različne jako velike, tega vendar ni mogoče utajiti. Veleposestnik, kmet z obsežno posestjo, kmet s poljem, ki ravno še zadostuje, da prehrani njega in njegovo družino, kmet z nezadostno posestjo, kajzar, poljedelski delavec — to so samo nekateri agrarni sloji, katerih pa bi se lahko prav dosti naštel. In kdor to vidi, ne more zahtevati enotnega pravila v vprašanju, v katerem butajo najnasprotniji interesi drug od drugega. Dobro bi bilo torej, ako bi naši prijatelji kmetov enkrat povedali, na kateri agrarni sloj pravzaprav mislijo, kadar govore o agrarnem vprašanju. Komu bi radi pomagali? Koga «rešili»?

Veleposestnikov n. pr. ni treba reševati. Kar se pripoveduje o težavnem vprašanju veleposesti, je največ prazna čenčarija. Ako ljudje ne znajo gospodariti, ako nimajo pojma o racionalnem poljedelstvu, o živinoreji, o gospodarstvu i. t. d., pa jim oskrbniki ne pošljejo toliko denarja, kolikor bi ga radi zapravili na Dunaju in drugod, tedaj to ni dokaz za bedo veleposestništva, temveč le za njih nezmožnost.

Kako naj bi se pomagalo tej večni nezadovoljni gospodi? Ničesar se jim ne more dati, ne da bi se vzelo drugim. Oni zahtevajo visoke colnine; te so na škodo konsumentom, torej takorekoč vsemu prebivalstvu. Nižje davke bi radi; torej naj bi drugi plačevali za nje. Zviša naj se indirektno davke, ki so zopet na škodo vsemu prebivalstvu. Večja posestva bi radi imeli; torej naj se vzame manjšim kmetom. Konec prih.

Domače stvari.

Shod zaupnikov nar.-napredne stranke se je vršil v nedeljo v «Narodnem Domu» v Ljubljani. Že davno napovedan, večkrat preložen, se je končno vendar izvršil. Ali glasni godbi, s katero je bil naznanjen, vendar ne odgovarja končni uspeh. Udeležba ni bila tako venka, kakor bi bilo pričakovati izza prorokovanj «Slov. Naroda», debate pa tudi niso stale posebno visoko in često so naredile vtisk banalnosti. Narodno-napredna stranka se je na tem shodu reorganizirala. To pa velja v jako omejenem smislu, kajti vsa reorganizacija obstoji v tem, da je izvoljen nov izvrševalni odbor. To pa pravzaprav ni reorganizacija; saj organizacija stranke vendar ne obstoji samo iz izvrševalnega odbora. Glavni poročevalec gospod dr. Triller je zamenjal reorganizacijo stranke z revizijo strankinega programa. A to je

delj, ako je ravno vtaknil žlico, polno toplega masla s kosom rezancev, v usta.

Tudi s častitljivo starko je duhovnik govoril in opazil je, da ostanejo ženska usta vedno sveža, četudi je telo velo in na pol mrtvo. Sicer je sedela starka včasi po ves dan nema in zamišljena; kar je vedela, so vedeli že vsi v hiši na pamet, danes pa je oživel spomin na minole čase, danes je imela ravno tako radovednega, kakor potrpeživega poslušalca.

Da, francoski časi. To so bila huda leta, posebno leto 9. Takrat je bila zalo dekle in je služila doli pri gostilničarju. Francozje so bili pravi premotenci. Nobena ženska ni bila varna pred njimi, niti stare ne. Tudi njo je pograbilo enkrat kar njih deset, ona pa je pobegnila. Tekla je višje in višje v gozd, Francozje pa kar za njo. Noge so jo že izdajale, sama ni več vedela kam, a Francozje so ji sledili kakor psi jelenu. Naenkrat je stala pred strmim skalnatim propadom. Že so jo hoteli Francozje pograbit, ona pa je hotela kakor čista devica skočiti čez pečino. Samo „Marija po-

druga stvar. Pa tudi v tem oziru ni sklenjeno nič definitivnega; dr. Triller je razvil neke vodilne misli, novemu izvrševalnemu odboru pa je naloženo, da izdelata detajliran program, o katerem naj v jeseni sklepa nov zbor zaupnikov. Temu ne bi bilo prigovarjati. Ker ni bilo pred tem zborom nobene temeljitejše debate o programu, bi bilo celo dosti lahkoumno, ako bi bil moral nepriljubljeni zbor v kratko odmerjenem času sklopiti o novem programu. Strankin program je gotovo tako važna stvar, da ga je treba pazno in premišljena koncipirati in da se mora temeljito debatirati o njem. Toda dokler ne bode program izdelan in sprejet, toliko časa se tudi ne more resno presojati obnovljene stranke. Volilne misli so lahko lepe, a to ni nič konkretnega. Program pa mora biti jasev in določen. Sele, kadar bode program gotov, se pokaže, kdo soglašata z njim, koga je prištevati stranki in kakšna je ta stranka. Vodilne misli dr. Trillerja so posnetek iz dolge serije člankov, ki jo je bil objavil v «Slov. Narodu», ter obsejajo ravno toliko nejasnosti in nasprotij, kakor članki sami. Po dr. Trillerju naj bi bila narodnapredna stranka, stranka za vse stanove in sloje. Kako pojde to, naj vedo bogovi. Nas zanima poglavito, kakšno stališče zavzema stranka spriču delavcev. Glede njih je dejal dr. Triller: «Narodno - napredna stranka slednjič uvideva krivični položaj delavskega stanu, zlasti onega, ki stoji v službi veleindustrije in velikih prometnih podjetij ter je vsekdar pripravljena z vso vnemo podpirati socialno organizacijo tega enakopravnega stanu v dosedanje boljše bodočnosti. Stranka je zlasti za omejitev ženskega in otroškega dela v tovarnah, za izdatno starostno in invaliditetno preskrbljenje vseh delavskih slojev ter drugih privatnih i. t. d. V to svrhu bode stranka podpirala vsako resnično delavsko stranko.» — To je prav mnogo, a vendar prav malo. Temu so zaupniki na zboru pritrjevali. Kako bode v praksi? Kaj porečejo industrialci, ki so člani stranke, ako bode res hotela podpirati stremljenje delavstva po boljšem položaju? — Da so vladala med udeleženci shoda v marsikaterem vprašanju zelo različna mnenja, je javna tajnost, katere ni mogoče zatajiti. A da te razlike niso našla nobena izraza, dokazuje, da je v stvari nekaj nezdravega. Nikakor ni treba, da bi prišlo do rubrik in morda do klofut; ali zbor, ki naj sklepa o podlagi stranke in o njenem obnovljenju, vendar ni samo reprezentacijski shod, ki ima glumiti slog in ljubezen. Končno se pojavljajo povsod različna mnenja; a v živih strankah se ne zatajuje tega, temveč pove se jih, debatira se o njih, osvetli se

magaj!“ je še zaklicala. Tedaj je skočil iz goščave črn mož; samo belo v očeh se mu je strašno svetilo. Z eno roko jo je potegnil nazaj, z drugo pa je tako silno udaril najbližnjega Francoza, da je telebnil v propad. Ostali so zbežali, kar so le mogli, pa so upili „diabl, diabl!“

Tedaj pa sama ni vedela ničesar več. Osvetila se je šele, ko jo je črni mož na oddaljenem mestu rahlo položil na mah. Seveda to ni bil hudič, ki bi ga ji bila poslala mati božja na pomoč, temveč, ko se je lepo čisto umil, se je pokazal zal fant. Bil je Janez, ki je bil skrivaj na lovu za jelenom. Ravno prav je prišel, ko se je hotela s smrtnim skokom obvarovati onečaščenja. Seveda jo je odnesel v oddaljeno kočjo svojega očeta, kamor niso došli niti Francozje. In tam je ostala, dokler niso Francozje zopet zapustili oplenjene dežele in potem je postala žena svojega bratranca in tedaj so prišli drugi časi leta 16.

Dalje pril.

jih od vseh strani, kajti samo tako se jih lahko razbistri. Zato tudi malo pomeni, da so bili v izvrševalni odbor izvoljeni ljudje različnih nazorov, tako različnih, da so se do zadnje ure prav velementno bojevali. Brez poprejšnjega razjašnjenja tudi tak odbor ni simbol renesance. Kakor pred zborom, tako se lahko pravi tudi po njem: Počakajmo, pa bomo videli.

Predavanje v Ljubljani. Predzadnjo soboto zvečer je predaval v Mestnem domu član «Akademije», gosp. dr. Novak o nameravani reformi zakona. Predavanje je bilo dobro obiskano. Gosp. dr. Novak je opozoril, da slikajo klerikalci nameravano preosnovno popolnoma drugače, kakor se jo hoče v resnici izvršiti. Naše zakonsko pravo je že čez 100 let staro in skoraj vse države so nas že prehiteli na tem polju. Cerkvi se noče z reformo vzeti ničesar; treba pa je za vse državljane enotnega zakonodajstva, ki je nekonfesionalno, kajti država sama je interkonfesionalna. V sedanjih razmerah je država odvisna od cerkve, kar nasprotuje že njenemu poklicu. Za enotnost zakonske prava je seveda potreben obligatorični civilni zakon, a kdor se hoče tudi cerkveno poročiti, mu nihče ne brani tega. Da bi se vsled reforme povečalo število zakonskih ločitev, ni pričakovati; omogočilo se bode le tistim, ki so ločeni, da se lahko zopet oženijo, odnosno omože. Kdor se bode hotel držati cerkvene prepovedi, ga pa tudi ne bode nihče silil. Ne sme se misliti, da bode ločitev igrača, temveč dovoljena bode le tedaj, ako bodo vsi postavni pogoji za njo. — Občinstvo je glasno odobraval predavanje. Bilo bi želeli še več takih predavanj, kajti čeravno je snov pravzaprav dosti enostavna, vlada po ljubljanskih glavah vendar velikanska zmešnjava in več luči bi bilo zelo potrebno.

Predavanja dr. Dereanija v Trstu so bila moralen uspeh «Ljudskega odra», toda žal, da se ni udeležilo toliko poslušalcev, kolikor jih je bilo pričakovati z ozirom na važne predmete. Pri vseh treh predavanjih je predavatelj prav z učiteljsko potrpežljivostjo razlagal pazno poslušajočim udeležencem svoje predmete. Anatomijo in fiziologijo raznih delov človeškega trupla, razvoj teh delov, potrebo trajne pazljivosti na svoje telo i. t. d. In vse je s slikami ilustriral ali pa je sam narisal potrebne stvari. Veliko pozornost je vzbudil med navzočimi delavci, ko jim je svetoval pri prvem predavanju, da bi mogli prisiliti svoje gospodarje, da jim dajo pri nekaterih delih primerne naočnike. Največ poslušalcev je privabilo drugo predavanje, na katerem je predavatelj razpravljaval o higijeni spolnega življenja. Na vsak način moramo biti dr. Dereaniju hvaležni za krasna nam prirejena predavanja.

Rudniška nesreča. V nedeljo zvečer okoli osme ure so se užgali v Trbovljah v baron Hopfenovem rovu strupeni plini, vsled česar sta se zadušila paznik Ivan Ščurk in rudar Viljem Kanižar. Kdo je tukaj kriv? Koliko so vredne večne trditve trboveljskih mogotcev, da je v trboveljskih rudnikih vzorno poskrbljeno za varnost delavcev?

V „Našem Listu“ izhajajo članki — piše jih Kukovec v Ljutomeru — o socializmu in Slovencih. Članki so izvrstni in pokazujejo, da pisec mnogo ve in veliko misli. Ali ravno zato obhaja človeka žalost. Kajti razumni argumenti ne zaležejo nikjer tako malo, kakor pri Slovencih. Avtor pravi našim ljubim rojakom, da bi tako mal narod, kakor je slovenski, ne more zagotoviti bodočnosti drugače, nego če koraka na čelu napredka. Kdaj smo to že pripovedovali Slovencem! Kukovec jih opozarja, da je slovenski narod proletaričen, da mu brez gospodarske rešitve ni narodne in politične, da pa je gospodarska rešitev nemogoča v okviru kapitalističnega družabnega reda. Tudi stara pesem. Ali kaj zaleže to pri nas? Pisec bodo rekli, da je socialni demokrat;

socialni demokrat pa je v očeh poprečnega Slovenca v najbližjem slučaju norec in kar on pravi, o tem se ne razmišlja. tega se ne preiskuje, to se onostavno prezira. Da je v socializmu za Slovence tudi narodna rešitev, to je resnica, a morda preveč enostavna resnica. Z druge strani pa se je treba kaj učiti, ako se hoče poznati socializem. To pa je zahteva, s katero se našo gospodo naravnost žali. Ne gledamo sicer tako črno kakor tisti, ki menijo, da je naš pogin že zagotovljen; ali da bode treba več kakor ene generacije, preden izpozna slovenski narod svojo politično nalogo, to je gotovo.

Dopisi.

Brežice. V predzadnji številki «Rdečega Prapora» čitam, da vam dohajajo iz mnogih krajev dopisi, kako sleparsko nabirajo klerikalci podpise za tiste pole proti reformi zakona. Iz našega kraja pa vam morda vendar ni nihče poročal. Pri nas je namreč ljudstvo strahovito zaostalo in je popolnoma v duševni oblasti klerikalcev, ki zlorabljuje svojo moč, da je groza. Nasprotnikov tukaj nimajo; inteligenca po južnih štajerskih krajih drži roke križem, klerikalcem ni treba nič družega, kakor da si ogrnejo «narodni» plašč, pa smejo delati, karkoli hočejo. Človeka mora srce boleti zaradi neverjetne nevednosti tega ljudstva, ki se mu lahko natveze največje neumnosti, pa jih veruje. O nabiranju podpisov sem izvedel iz našega okraja - od popolnoma zanesljivih ljudi skoraj neverjetne reči. Bilo bi treba mnogo pisati, ako bi hotel poročati vse. Zadostuje naj le nekoliko. V Pišecih n. pr. so v nedeljo, 11. t. m. kar na prižnici zapovedovali, da morajo priti vsi od 14. leta naprej, moški in ženske, na podpise. Ljudje seveda niso imeli pojma, kaj je na tej stvari. Na prostoru pred cerkvijo so bile postavljene tri mize in ljudje so se kar gnetli okrog njih pa so priganjali drug drugega. Bilo je tudi dosti smešnih prizorov. Neka stara ženica je jokavo zaklicala: «Pojdimo, pojdimo na podpis, da nas ne bodo zapustili moške sedaj, ko smo že stare. Oh, jej, kam pa pojdemo potem! Kaj bodo še naredili, nesrečni neverniki!» Lepe reči jim je moral kaplan pripovedovati v cerkvi, kajti tarnanja ni bilo ne konca ne kraja. — Pole za podpise so bile poslani tudi v vse tri gostilne, v šoli pa je učiteljica Gomilšak vabila žene in dekleta, naj se podpišejo. Pred cerkvijo je veter z ene mize odpihnil vse popisane pole; kam jih je zanesel, ni videl nihče, a lahkoverni ljudje pravijo, da jih je odnesel — židom. — V cerkvi je kaplan pripovedoval, da se hoče narediti zakon za osem dni in in da bode smel mož ženopu osmih dneh spoditi v svet, kamor bode hotel, in seveda še več takih prismo-darij. Najžalostnejše pa je, da je vse razven nekaterih mož verjelo vse klobasarije. Znano mi je, da je neko dekle, ki se hodi v šolo, zapisalo na kaplanovo povelje tudi mater, dasi ta ni vedela ničesar, dekle pa ni še niti 14 let staro. Nekdo se je bahal, da je pred cerkvijo popisoval vse ljudi iz vasi po vrsti — seveda ne da bi bil koga vprašal, in dobro vem, da je med njimi več takih, ki bi odločno zavrnil svoj podpis. Ako bi imeli taki podpisi kaj veljati, tedaj bi bil to pač konec vsake pameti. Menda pa bodo v državnem zboru tudi vedeli, kako se jih je fabriciralo. Naše kmetsko ljudstvo pa moramo le obžalovati, da je popolnoma v krempljih klerikalizma in ne vidi, da bode to njegov pogin. Boljše ne vidi, dokler ne pride socialna demokracija tudi v naše kraje. Od druge strani nimamo pričakovati omike in pouka za to obžalovanja vredno ljudstvo.

Trst. Volitve v mestni svet tržaški se sicer nadaljujejo, toda zanimanje je končalo takoj, ko se je izvedelo za izid volitev;

III. mestnega razreda. V tem razredu so nastopale, kakor sem že svoječasno poročal, 3 stranke in sicer: Dosedanje vladajoča ital. lib. stranka, soc. demokratična in menda že mrtva «ljudska» stranka. Konec teh volitev je bila zmaga ital. liberalne stranke ki je dobila preko 1600 glasov, dočim je dobila ljudska stranka do 1100 in soc. demokratična stranka z nad 500 glasovi, je lahko konstatirati, da je med volilci III. razreda, katere tvorijo po večini uradniki, le 6. del njih, ki se zavedajo svojega položaja napram izkoriščanju kapitalizma.

Italijanski liberalci napenjajo svoje mehanove ter trobentajo zmago svoje stranke, katero hočejo prikazati kot zmago mesta, zmago poštenega mišljenja zavednih ljubiteljev svoje narodnosti.

Najbolj naznanja mesto ali kdor si bo, smo li mi soc. demokratje pošteni ali ne, to je naša briga, in le malo nam je mar, kako se nas opisuje, ki se nas hoče pokazati kot razbojnice, kot zaveznike avstrijske vlade i. t. d.

Naj bo kakor hoče, naj kriči kakor kdo hoče; na te volitve ne smejo tržaški socialisti pozabiti, ne smejo reči, da ni bilo vredno postaviti svojih kandidatov. Ne! vredno je bilo, kajti sedaj si bodo zamogli tudi nekateri zapomniti, kje naj išče soc. stranka svoje moči, kje svojih zaveznikov. Nikjer drugje nego med delavci ki so najbolj izkoriščani od kapitalizma. Oni tvorijo našo moč, našo eksistenco. In ko bomo združili mednarodno v eno veliko maso, tedaj bomo lahko tudi mi dejali: Zmagala je ideja, zmagala je pravica.

Slovenskim delavcem pa priporočamo, da nekoliko preštudirajo slovenskih narodnjakov stališče pri teh volitvah, ki so tako željno pričakovali, da bi prišla krepka opozicija v mestni svet tržaški, a so vse mogoče naredili, da ni prišla. Saj se poznamo.

Shodi.

Polčane na Štajerskem. V nedeljo, dne 25. t. m. je bil v Polčanah nenavaden dan. Imeli smo ob 4. popoldan shod in če je to že samo po sebi redkost v našem kraju, je še bolj pomembno to, da je bil shod dobro obiskan. Blizu 100 ljudi, to ni malo pri nas in omeniti je treba še posebno, da je bilo ljudi z vseh sosednjih postaj, iz Ponikve, iz Pragerskega, iz Slov. Bistrice i. t. d. Socialno demokratično gibanje se je pri nas zadnji čas sploh zelo razvilo, posebno vsled delovanja železničarjev, ki so se zbudili izza pasivnega odpora, s katerim so dosegli vendar nekaj priboljška, pa so tako izpoznali vrednost socialno demokratične organizacije. Nedvomno bode tudi ta shod veliko pomagal, da se gibanje še razširi, ker vdeleženci so dobili na tem shodu kar najboljši vtisk. Da začne svitati tudi v tem kraju, kjer je bilo doslej vse pod vladno črne suknje in so klerikalci lahko sejali vse laži, ne da bi se jim bilo treba bati dvoma ali nasprotovanja, mora veseliti vsakega prijatelja napredka in svobode. In svita se že prav lepo! Pred tremi leti smo imeli tukaj socialno demokratični shod, katerega se je udeležilo — 6 ljudi. Pa danes! Seveda imamo še mnogo zagrizenih nasprotnikov, a teh se ne ustrašimo. Tu je n. pr. neki «partieführer» Fischer, ki grozi delavcem, da bodo odpuščeni iz službe, ako pristopijo organizaciji. Opozarjamo tega moža, da je lahko tako strašil, dokler nas je bilo malo, danes pa ne več. Po avstrijskem društvenem zakonu je vsakemu dovoljeno, da pristopi tistemu društvu, kateremu hoče in kdor mu hoče s strahovanjem preprečiti to pravico, se pregreši proti zakonu. Toliko naj si za sedaj zapomni. Pa naj se poboljša. Ako pusti druge na miru, bode sam imel mir, drugače pa naj si sam pripíše posledice. Nismo tako nevedni, kakor morda misli. — Na shodu je bil predsednik

sodrug Pak s Pragerskega, govoril pa je sodrug Etbil Kristan o razmerah delavstva, o potrebi in važnosti organizacije in njegov govor je naredil tak vtisk, da se bomo še dolgo spominjali nanj. Dobre posledice gotovo ne bodo izostale.

Strokovni pregled.

Rudarji, pozor!

V pruski Šleziji se nahajajo rudarji v nekaterih jamah v opravičenem plačilnem gibanju. Mezde rudarjev so tam silno poltlačene. Lastniki jam bi radi zatrli to gibanje, pa so poslali v Avstrijo agente po delavce. Išče se naravnost **stavkokaze** in tisti subjekti se ne ustrašijo nobene infamije.

V poslednjem času so v plačilnem gibanju rudarji premogokopov in koksovih rudnikov v Gottesbergu v pruski Šleziji. Tam je na delu mnogo inozemcev, zlasti Avstrijcev. Prometno vodstvo je poslalo agente v Avstrijo, med katerimi je tudi več Avstrijcev, ki mislijo, da imajo več upanja, pridobiti med svojimi rojaki deloljubne — tako pravijo tam stavkokazom in tistim, ki tlačijo mezde. Rudarjem, ki se jih najema v velikem številu, se pa ne pove, kakšen je položaj in zlorablja se jih večinoma le za stavkokaze.

Rudarji! Pazite torej! Pojasnite indifrentnim tovarišem položaj, da ne postanejo žrtve sramotnega početja.

To velja tudi za srednjo Nemčijo, kjer se pripravljajo resno gibanje med delavci z rujavim ogljem. Unijsko vodstvo.

Umetnost in književnost.

Naši zapiski. Tretji zvezek je izšel s sledečo vsebino: Volilna reforma. — Baron Lewetzow: Rimski božji mrak. — Dr. I. D.: O spolnih boleznih. — Abditus: Socialni boji slovenskih kmetov v srednjem veku. — Gospodarstvo. — Socializem. — Književnost: A. Aškerc «Mučeniki»; poročila E. K.

Raznoterosti.

Kako umirajo ruski revolucionarji. V zadnjih dneh so v Minsku obesili revolucionarja Ivana Pulihova. Nekoliko ur pred smrtjo je naznanil svojim sodrugom v sosednjih celicah s trkanjem na zid svoje zadnje misli takole: «Durnovo je dejal: Na goreči hiši se ne šteje razbitih sip. Taka razbita šipa na velikem, mnogonadstropnem poslopju, ki se bliža svojemu uničenju, sem jaz. Bodisi! A srečen sem, da je mogel prodirati skozi to razbito šipo, dokler sem bil živ, če tudi slaboten žarek svetlobe. Hiša gori! Naj se danes pretrga moje življenje! Ali skozi razbito šipo prodre, to upam, vihar, ki podpiha ogenj, da bode plamen vedno višji in končno, končno se zruši poslopje. Prisegam vam, da sem srečen. Ne lažem! Kakor da je vroč val ravno v tej minuti umil vso nečistost in neresničnost iz moje duše. Veliko veselje mi dela v tem trenutku misel na vas, dragi, mili moji! Zdravstvujte! Ivan Pulihov.

Beda in zločin. Nauk, da je zločin v tesni zvezi z bedo, potrjuje statistični pregled, ki ga podaja dr. Siegfrida v «Neue Zeit» na podlagi uradne statistike. S pomočjo avtentičnih številk iz «Preuss. stat. Jahrbuch» za l. 1904 je sestavil pregled v raznih pruskih mestih navadnih najnižjih plač za navadne dninarje, obenem pa pregled obsodb zaradi zločinov in pregreškov proti državnim postavam. Iz teh tabel se vidi, da pada število zločinov, kakor narašča mezda. V mestu Oapelu, kjer je najnižja plača 1 marko, je prišlo na stotisoč po kazenskem

zakonu dorašlih oseb 2017 obsodb, v Wiesbadenu, kjer je plača 2 marki, samo 1092, v Siegmaringen (plača 2 marki 15 fenigov) samo 613, v Marienwerderju (plača 1 marko 10 fenigov) 1547. Berlin je pač izjema, kakor je sploh v svetovnih mestih odstotek zločinov večji. Ako pa se odšteje Berlin, se vidi po vseh pruskih pokrajinah, da pride tam, kjer je poprečna plača več kakor 1 m. 80 fen. manj kakor dve obsodbi na tisoč, povsod drugod pa več. Dr. Siegfrida zaključuje svoj članek z besedami: «Številke dokazujejo, kako izginejo vsi drugi faktorji zločina za enim: Za socialno bedo! Pokazujejo pa tudi, da je načeloma samo en način boja proti zločinu uspešen: Socialna osvoboditev!»

Društvene vesti.

Društvo tiskarjev na Krajskem je imelo v soboto, 24. t. m. ob 8. uri zvečer svoj redni občni zbor v restavraciji «Narodnega doma». Iz poročila, ki je bilo članom predloženo v tisku, posnemamo sledeče: Priprava za revizijo normalnega mezdnege cenovnika in revizija sta tekli nad poldrugo leto. Novi cenovnik bi bil moral obveljati že 1. julija 1905, kar se je pa zgodilo šele 1. januarja 1906, zaradi tega, ker se udeleženca nista mogla preje zediniti glede posameznih točk. Tudi krajski pomočniki so sledili z veliko napetostjo tarifnim pogajanjem in cela vrsta polnoštevilno obiskanih shodov dokazuje, kako živahno so se zanimali člani za obravnave.

V zmislu sklepa zveznega shoda v Inomostu z dne 12. avgusta 1904 se je pooblastilo zvezno načelnštvo, da izdela načrt za nov normalni mezdni cenovnik, ki bo odgovarjal sedanjim življenjskim razmeram, in ga predloži tarifnemu uradu na Dunaju. Ko je zvezno načelnštvo izdelalo primeren načrt, so se sešli pomočniški zastopniki iz vse države na Dunaju, da so se posvetovali o njem. Nato se je predložil pomočniški načrt normalnega mezdnege cenovnika tarifnemu uradu. A tudi državna zveza avstrijskih lastnikov tiskaren je poslala tarifnemu uradu načrt, ki pa je imel za pomočnike v primeri s starim cenovnikom še poslabšanja. Pomočniškimi zastopnikom se je zdelo primerno izjaviti spričo tega, da se na podlagi takega načrta sploh ne morejo pogajati. Tarifni urad je sestavil nato iz pomočnikov in principalov štirinajstoričen odbor, ki je imel nalogo, da izdela načrt cenovnika, ki bo služil pri glavni obravnavi kot podlaga. Leta odbor se je sešel dne 5. marca 1905. Pet dni se je posvetoval in rešil komaj splošne določbe, kar sta oba udeleženca vztrajala pri svojih zahtevah. Posvetovanja štirinajstoričnega odbora so se odgodela in se je izvolil ožji odsek, da napravi osnovo, po kateri se sestavi načrt cenovnika. Dne 25. marca je imel štirinajstorični odbor zopet sejo, ki se je pa po šestih dneh zopet odgodela. Daljna posvetovanja tega odbora dne 16. in 17. maja so se končno razbila, ker so principalski zastopniki vzdržali zahtevo, da ne bi bilo treba za napravo rotokopisnih pascev na novem stavnem in livskem stroju «Monotype» in sličnih zistemih porabljeni izučeni pomočniki. Pomočniški zastopniki so uvideli, da morajo spričo tega pretrgati pogajanja.

Kakor po Avstriji vobče, imeli so tudi v Ljubljani pomočniki zaradi tega dne 4. junija prav dobro obiskan shod, na katerem so protestirali proti principalskim nakanam.

Po posredovanju tarifnega urada je imel štirinajstorični odbor dne 24. septembra zopet sejo. Principali so sporno točko glede «Monotype» umaknili in tudi pri drugih odloženih točkah se je dosegel sporazum. Načrt cenovnika je bil torej gotov in doposlan posameznim kronovinskim društvom v presojo.

Dne 15. oktobra je bil v Ljubljani shod v navzočnosti skoro vseh članov, na katerem je tovariš L. Werzak kot pomočniški za-

stopnik za glavno obravnavo na Dunaju obširno poročal o načrtu cenovnika. Člani so posebno želeli, da se uvrsti Kranjska v višji mezdni razred, ker obstoječe mezde spričo neugodnih življenskih razmer nikakor ne zadostajo. Zborovalci so se posvetovali tudi o skrajšanju delavnega časa in o poslabšalnih načrtovih določbah.

Glavna obravnava je bila sklicana na Dunaj za dan 24. oktobra in je zborovala celih pet dni; imela pa ni nikakršnega uspeha. Končno so izjavili principalali, da pridejo v vseh mezdni razredih po eno krono k najnižji mezdi takoj in po štirih letih še eno krono, če bi veljal cenovnik osem let in bi se odložene točke sprejele tako, kakor so jih predlagali sami. Pomočniški zastopniki temu niso mogli pritrčiti. Tarifna obravnava se je slednjič po nasvetu principalov odgodila do 13. novembra.

Dne 13. novembra se je glavna tarifna obravnava zopet pričela, toda ker principalali zastopniki niso odnehali od svojega stališča, so se pogajanja razbila docela.

Pomočniški zastopniki so ostali še en dan na Dunaju, da so se posvetovali, kako postopati, če pride breztarifni čas; to priliko so porabili principalali in poizkušali znova pričeti pogajanja s pomočniki, obljubivši jim neznatne koncesije. Pomočniški zastopniki pa niso mogli ustreči želji principalov.

Neugoden konec tarifnih obravnav je tudi na Kranjskem povzročil med pomočniki veliko razburjenost. Tarifna komisija je sklicala za dan 19. novembra zaupni shod, na katerem je bila soglasno sklenjena resolucija, ki je zahtevala, da se po vseh tiskarnah odklanja čezurno delo, dokler se ne dožene tarifno vprašanje. Po tem sklepu so se ravnali vsi pomočniki in so povsod odklanjali čezurno delo. V tem kritičnem času, ko se je že pričela po nekaterih kronovinah pasivna odpornost, poizkusilo je c. kr. trgovinsko ministrstvo posredovati in je, zaslišavši prej načelnika pomočniške zveze ter načelnika državne zveze lastnikov tiskaren, doseglo, da se se pogajanja v ožjem krogu dne 23. novembra zopet pričela pod predsedstvom gospoda sekcijskega svetnika dr. H. Bacha, ki so imela tudi ugoden uspeh ter se je napravil normalni mezdni cenovnik za osem let. Mezdni razredi so se uredili tako, da se zviša najmanjša mezda v vseh šestih razredih takoj za dve kroni, po štirih letih zopet za dve kroni in po dveh letih nato zopet za eno krono. Tudi cena za tisoč črk se je sorazmerno zvišala in skrajšal se je delavni čas na dan za četrt ure; istotako se je dosegel sporazum tudi glede drugih, pri glavni obravnavi odloženih točk. Slednjič se je se sklenilo, da se da novi cenovnik na splošno glasovanje v obeh organizacijah ter da se, ker niso bili pri obravnavah navzoči vsi zastopniki, razredna uvrstitev deloma prepusti kronovinam.

Konec prih.

Zločin v Courrieres.

Vsaki dan se prinaša nove dokaze, da je velikanska nesreča pravzaprav velikansko

hudodelstvo. Spričo vseh dejstev, ki dokazujejo, da je bila nevarnost, ki je pretela življenju vsakogar, kdor se je spustil v courrierske rove, že dlje časa znana, se človeška misel ustavi; kajti tukaj prihaja do zapreke, ki je ni lahko preskočiti. Kapitalistična družba je morala vedeti, da lahko pogine več kakor tisoč ljudi v jamah; morala je vedeti, da je katastrofa skoraj neizogibna, a da jo je mogoče preprečiti — in vendar je gnala rudarje na delo in v smrt, vendar ni ničesar storila, da odstrani nevarnost! Vera in človeštvo se z vso močjo upira misli, da bi bili kapitalisti iz navadne hudobije želeli in hoteli smrt stoterih in stoterih ljudi, katerim so imeli zahvaliti ogromne dobičke. Ali zločinstvo se je vendar zgodilo. Kako je to mogoče? Ali zmeša kapitalistična dobičkaželjnost možgane tako, da jim izgine izpred vida vse razven profita? Ali potencira lahkoumnost do take višave, da se zanaša na slepo srečo? Kakšna je psihologija tega kapitalizma, da prodaja za dividente tuje življenje in lastno vest? Skoraj nerazumljivo je. Ali razumljivo je, da je kapitalizem kulturno nevaren in da se človeštvo ne vzdigne iz barbarstva, dokler ne pride na mesto tega brutalnega kapitalizma višji, etičnejši gospodarski in družabni red.

Da je bila nevarnost znana, izpričujejo med drugimi sledeča dejstva: Inženir Bertrault, ki je v jami izgubil življenje, je poslal 125 delavcev ravno pred katastrofo z dela.

Že pred tedni je pisal poslanec Basly v socialističnem listu «Reveil du Nord»: «Nakopali bi krivico nase, ako ne bi pokazali na izkoriščevalce, ki so s svojo lahkoumnostjo in brezbriznostjo dobavili rokavico delavcem in higienikom. Vzrok slabosti, ki se jih je konstatiralo na delavcih courrierske družbe, je pomanjkanje zraka, pomanjkanje kisika in strupeni plini, ki napolnjujejo atmosfero, v kateri so delavci.»

Rudarski delegat z rova III, Limon Pierre, je podal 3. marca oblasti sledeče poročilo:

«Uvoz do nadstropja 326 metrov . . . Med protutežami in lestvami je nekoliko desek popustilo . . . Mnoga mesta v rovu za izvoz so poškodovana. Prešel sem pot «Bazin», kjer je tesarska oprava polomljena in primanjkuje zraka. V zračnem rovu sem našel dva udrta mesta. Pot «Michelet» in delavski pot poškodovan . . . Nujno je potrebno, napraviti tri metre zračnega otvora, da dobita Capon in Fraquet (dve žili) zraka. Sploh nisem videl še nikoli kaj tako poškodovanega, kakor delavsko pot in pot Fraquet. Pot Denel je na več kakor 40 metrov brez zraka; človek se tam zaduši.»

In osem dni pozneje se je zgodila grozna nesreča. Zakaj? Ker je družba nenasitna. Courrierske akcije so izdane po 10 frankov. Že leta 1905 pa je izplačala družba v treh delnih dividendah po 78 frankov, četrto pa bi imela še izplačati, tako da pride na enega akcionarja po 100 frankov, to je 1000 odstotkov! Akcionarji so vplačali 600.000 frankov kapitala, a od leta 1897 do 1904 so vtaknili 74 milijonov frankov v žep.

Pri vsakem delavcu so profitirali po 5 frankov na dan, pri vsaki toni 4 franke 80 centimov. Pri teh ogromnih profitih pa niso hoteli izpustiti toliko iz krempeljev, da bi se bilo ocedilo jame od prahu, katerega je bilo v teh rovih, kakor piše «Journal» več, kakor v katerem si bodi rudniku. Seveda, družba je imela zelo koristne ugovore in prav to potrjuje, da je strahovita nesreča res profitarški zločin.

Delavci!

Kdor si hoče oskrbeti **trpežno blago** naj se obrne naravnost na mojo firmo. Naročbe se izvršuje natančno in po meri.

A. Žakelj

čevljarski mojster v Žireh.

V Ljubljani

je v sledečih tobakarnah «Rdeči prapor» naprodaj:

- Blaž, Dunajska cesta.
- Franzot, državni kolodvor, Sp. Šiška-Kanc, Sv. Petra cesta.
- Kušer, Sv. Petra cesta.
- Pichler, Kongresni trg 3.
- Svatek, Glavni trg.
- Šešark, Šelenburgove ulice.
- Velkavrh, Sv. Jakoba trg.
- Weiser, Jurčičev trg.
- Gostilna Traun, Glince pri Viču.

V Trstu:

Lavrenčič, Piazza Caserma.

V Gorici:

Krebelj Peter, Kapucinske ulice 1.

Na Reki:

Ricardo Camera, Corso 16.

Sodrugji, Delavci, „Rd. prapor“!

berite in širite svoj list „Rdeči prapor“ naj ne manjka v uobeni delavski hiši.

„Rdeči prapor“ naj ne manjka v nobeni gostilni, kavarni in brivnici, kamor delavci zahajajo.

Naročnina znaša: Za avstro-ogrske kraje:

za celo leto K 5.44, za pol leta K 2.72, za četrt leta K 1.36. — Za Nemčijo: za celo leto K 5.96, za pol leta K 2.98, za četrt leta K 1.49. — Za Ameriko: Za celo leto K 7.28.

Posamezne številke stanejo 10 vin.

Zaloga in tovarna

pohištva vsake vrste

Aleksandra Levi Minzija

Trst — Piazza Rosario 2 — Trst

(šolsko poslopje).

Bogat izbor v tapeterijah, zrealih in slikah. — Ilustriran cenik gratis in franko vsakemu na zahtevo. — Cene brez konkurence. — Predmeti se postavijo na brod ali železnico, ne da bi se za to kaj računalo.

Kavarna

„Unione“

preje „Tedesco“

se priporoča cenjenim sodrugom najtopleje. Na razpolago so vsi važni in slovenski, italijanski in nemški listi. Vse pijače poceni. Napitnina je izključena.

Prva kooperativistično urejena

gostilna

v ulici S. Giovanni v Trstu.

Izvrstna vina. Dalmatinska vina, direktno od organiziranih sodrugov v Dalmaciji. Vedno dobra kuhinja. Na razpolago «Rdeči Prapor», «Arbeiter-Zeitung» in «Laboratore».